

naglašena je i u panelu posvećenom civilnom društvu u nordijskim zemljama. Uz navedene promjene u obrascima volontiranja, dolazi i do promjena u organizacijskim oblicima i njihove sve veće diferencijacije. Slabi i članstvo u zagovaračkim organizacijama, poput sindikata i strukovnih udruga, dok raste broj članova u organizacijama na području kulture i umjetnosti, sporta i slobodnoga vremena te socijalne skrbi.

Pitanje konceptualizacije i definicije (organizacija) trećega sektora, unatoč jačanju istraživanja na ovom području, i dalje je izazov. O tome je bilo riječi na okruglom stolu, na kojem je predstavljena konceptualizacija trećega sektora iskorištena u spomenutom TSI projektu, a kojom se htjelo proširiti uvrješeni koncept neprofitnoga sektora i uključiti manifestacije trećega sektora karakteristične za europske zemlje, s određenim ograničenjima u raspodjeli dobiti, poput zadruga, koje se konceptijski bitno razlikuju od udruga. Nailazi se i na poteškoće u konceptualizaciji s obzirom na kriterij usmjerenosti na javno dobro nasuprot organizacijama s ciljem zagovaranja interesa svojih članova. Generalno, doprinos izložene konceptualizacije leži u pomaku od koncepta neprofitnih organizacija prema široj konceptualizaciji trećega sektora, s naglaskom na socijalnoj ekonomiji i socijalnom poduzetništvu.

I dalje je primjetna podzastupljenost sudionika iz tranzicijskih zemalja srednjoistočne Europe, pa se ističe potreba za sesijama koje bi tematizirale specifičnosti razvoja i novijih izazova razvoja trećega sektora u ovim zemljama. Primjerice u Poljskoj, u početno vrijeme tranzicije, veliko je značenje inozemnih programa, a kasnije i EU-a na jačanje trećega sektora kroz

europizaciju domaćih politika te kroz promociju vladavine.

Velik interes sudionika izazvala su plenarna izlaganja istaknutih znanstvenika. Theda Skocpol, profesorica na Harvardskom sveučilištu, održala je izlaganje na temu promjena u američkom civilnom društvu i jačanju političkog ekstremizma. Stanley Katz sa sveučilišta Princeton, istaknuti znanstvenik na području filantropije te civilnoga društva i demokratizacije, u svečanom govoru povodom dodjele ISTR nagrade mladim istraživačima dao je pregled razvoja istraživanja na području filantropije i trećega sektora.

Za detaljnije informacije i sažetke izlaganja upućujemo na stranicu konferencije: <http://www.istr.org/?StockholmConference>. ISTR konferencije važno su mjesto umrežavanja i učenja o novim istraživačkim temama, paradigmama i metodološkim pristupima. Iduća konferencija održat će se 2018. godine u Amsterdamu.

Jelena Matančević

<https://doi.org/10.5559/di.25.4.09>

**Marko Turk
i Jasminka Ledić
KOMPETENCIJE
AKADEMSKE PROFESIJE
*Fata volentem ducunt,
nolentem trahunt***

Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2016., 204 str.

Nakon što je 2013. objavljena knjiga *Kompetencije školskih pedagoga* autora Jasminke Ledić, Stjepana Staničića i Marka Turka, interes i važnost teme kompetencija, ovaj put u akademskoj profesiji, ponovo ističu autori Ledić i Turk objavom nove knjige – *Kompetencije akademske profesije*, intrigantnoga podnaslova *Fata volentem ducunt, nolentem trahunt*. Izdavač knjige je Filozofski fakultet u Rijeci, a nastala je 2016. godine u okviru projekta "Kompetencijski profil

akademske profesije: između novih zahtjeva i mogućnosti" (APROFRAME), što ga podupire Hrvatska zaklada za znanost. Potaknuti aktualnim promjenama u visokom obrazovanju i potrebom unaprjeđenja kvalitete rada u akademskoj zajednici, autori ističu važnost kompetencijskoga profiliranja kao alata koji omogućuje sustavno (re)definiranje kompetencija akademske profesije. U knjizi su predstavljeni rezultati istraživanja o procjeni važnosti i ovladanosti kompetencijama akademske profesije, a na temelju dobivenih istraživačkih nalaza i detaljno razrađenoga teorijskog uporišta predložen je novi model kompetencijskoga profila akademske profesije.

Knjiga započinje uvodnom riječi, u kojoj se autori osvrću na nove zahtjeve i aktualne promjene u akademskoj profesiji kao polazištu za istraživanja i raspravu o redefiniranju akademskih kompetencija. Tekst knjige podijeljen je na 14 poglavlja (*Uvod, Osobitosti i promjene akademske profesije, Kompetencije: pojmovno određenje i teorijska ishodišta, pristupi u izradi kompetencijskih profila, Akademska profesija između tradicionalnih i novih uloga i kompetencija, Kompetencije akademske profesije u nacionalnom okruženju, Metodologija istraživanja, Stavovi sveučilišnih nastavnika u Hrvatskoj o kompetencijama akademske profesije, Prijedlog kompetencijskog profila akademske profesije, Zaključci i doprinos istraživanja, Prilozi, Sažetak, Abstract te Popis literature*), a na kraju knjige dostupne su informacije o autorima, kazalo imena te je ostavljen prazan prostor namijenjen čitatelju za vođenje bilješki o pročitanoj knjizi.

Sadržajno se knjiga može podijeliti na dva dijela – teorijski, koji se zasniva na pojmovnom i teorijskom određenju kom-

petencija, te empirijski, koji prikazuje rezultate kvantitativnog istraživanja o ključnim kompetencijama akademske profesije provedenoga među sveučilišnim nastavnicima u Hrvatskoj.

Teorijski dio proteže se do sedmoga poglavlja knjige, a započinje uvodom u temu promjena u akademskoj profesiji, gdje se postavlja pitanje "Koje su kompetencije potrebne akademskim djelatnicima da bi bili kvalificirani za autonomno obavljanje svoje profesionalne uloge?". Da bi što uspješnije detektirali promjene u akademskoj profesiji, autori u drugom poglavlju polaze od definiranja njezinih osobitosti. Akademska profesija predstavlja složeni konstrukt koji se može odrediti kao visokostručno zanimanje utemeljeno na kompleksnom korpusu različitih znanja, vještina, sposobnosti, ponašanja i kompetencija, pri čemu se od sveučilišnih nastavnika očekuje visok stupanj društvene odgovornosti i stručne ekspertize te ispunjavanje temeljnih misija sveučilišta – nastave, istraživanja i djelovanja u (široj društvenoj) zajednici. U trećem poglavlju autori se bave teorijskim ishodištima i pojmovnim određenjem kompetencija, smještajući kompetencije u okvire *biheviorističkoga* (funkcionalnog), *konstruktivističkoga* i *holističkoga* teorijskog koncepta. Uz to, prikazani su i važni projekti koji pronalaze svoje utemeljenje u navedenim teorijskim ishodištima, a pridonijeli su jasnijem definiranju vrsta kompetencija (npr. Tuning projekt, DeSeCo projekt, Europski okvir ključnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje).

Nakon detaljne razradbe i promišljanja o pojmu kompetencija, autori u četvrtom poglavlju podastiru pristupe u izradbi kompetencijskih profila, naglašavajući važnost kompetencijskoga profiliranja kao snažnoga (menadžerskog) alata koji pomaže u procesu planiranja i upravljanja ljudskim potencijalima. Istaknuta su dva osnovna pristupa u izradbi kompetencijskih profila – *hijerarhijski* i *nehijerarhijski* – te su grafički prikazane mogućnosti

strukturiranja kompetencija (grupno ili slobodno) u okviru ovih dvaju pristupa. Istaknuta su i četiri modela u definiranju kompetencijskih profila – *model temeljnih kompetencija*, *model funkcionalnih kompetencija*, *model kompetencija za određeno radno mjesto* i *model višestrukih kompetencija* te su navedene prednosti i nedostaci odabira tih modela u kompetencijskom profiliranju.

Prije razradbe kompetencijskoga profila akademske profesije, autori se u petom poglavlju bave novim ulogama akademske profesije te iznose pregled recentnih istraživanja koja se dominantno bave analizom omjera nastavnog i znanstvenoistraživačkog rada u akademskoj zajednici i njihove međusobne povezanosti. U skladu s akademskom tradicijom, najčešće se ističu nastavničke i istraživačke kompetencije sveučilišnih nastavnika, međutim javlja se potreba za uvođenjem novih kompetencija koje su potaknute brzim i brojnim promjenama u društvu, pa tako i u akademskoj zajednici. Uz već spomenute *nastavničke* i *znanstvenoistraživačke kompetencije*, autori ističu važnost *kompetencija doprinosa društvu* (vezanih uz ostvarivanje treće/civilne misije sveučilišta) te *kompetencija vođenja u visokom obrazovanju*, koje su također vrlo važne za uspješno izvršavanje akademske uloge.

Šesto poglavlje donosi analizu akademskih kompetencija u nacionalnom okruženju, no već u uvodnom dijelu poglavlja istaknuto je da u nacionalnom okruženju do sada nije bilo značajnijih istraživanja koja bi pokušala sveobuhvatno prikazati kompetencije akademske profesije. Istraživanjem pojedinih kompetencija akademske profesije bavili su se Kovač (2001); Kalin (2004); Ledić (2009); Rački,

Peko i Varga (2010); Brajdić Vuković (2012, 2013); Vizek Vidović, Brajdić Vuković i Matić (2014) i dr. Nadalje, u ovom je poglavlju prikazan i nacionalni pravni okvir koji se odnosi na stjecanje uvjeta za izbor u znanstveno-nastavna zvanja u Hrvatskoj. Analiza pokazuje da se uvjeti napredovanja u akademskoj karijeri dominantno odnose na znanstvenoistraživačke uvjete, što jest opravdano u postupku izbora u znanstvena zvanja, no kada je riječ o nastavnoj i stručnoj djelatnosti, uviđa se zapostavljenost nastavnih uvjeta napredovanja, što ne ide u prilog poticanju razvoja nastavničkih kompetencija u visokom obrazovanju.

Nakon cjelovite i sistematične razradbe teme kompetencija slijedi prikaz rezultata empirijskog istraživanja, koji započinje u sedmom poglavlju, gdje je prikazana metodologija istraživanja. Imajući na umu da se ne može govoriti o jedinstvenom skupu kompetencija koje bi vrijedile za sve akademske razine, istraživanje se usredotočuje na kompetencije koje bi trebao posjedovati pristupnik prilikom stjecanja znanstvenonastavnoga zvanja docenta, odnosno kompetencije koje akademski djelatnik treba steći tijekom suradničke faze. Istraživanje je provedeno mrežnom anketom, a pristupilo mu je 1130 ispitanika sa svih sedam hrvatskih sveučilišta (Zagreb, Rijeka, Osijek, Split, Zadar, Pula i Dubrovnik), što čini između 10 i 13% ukupne populacije sveučilišnih nastavnika i suradnika u Hrvatskoj. Za potrebe istraživanja sastavljena je lista od 45 kompetencija koje su grupirane u pet kompetencijskih skupina: 1) nastavničke kompetencije; 2) znanstvenoistraživačke kompetencije; 3) kompetencije doprinosa društvu i zajednici; 4) kompetencije vođenja u visokom obrazovanju i 5) opće akademske kompetencije. Koristeći se navedenom listom kompetencija, cilj je bio ispitati stavove akademskih djelatnika o važnosti i ovladanosti navedenim kompetencijama te utvrditi postoje li statistički značajne ra-

zlike u stavovima o *važnosti* i *ovladanosti* kompetencijama na temelju nezavisnih varijabli (znanstveno područje, ustrojbeni oblik upravljanja sveučilištem, akademsko zvanje i spol ispitanika).

Rezultati istraživanja prikazani u osmom poglavlju pokazali su da ispitanici najvažnijim kompetencijama smatraju opću informatičku pismenost, usmenu i pisanu komunikaciju na materinskom jeziku, planiranje i izvođenje nastavnoga sata, poznavanje temeljnih načela znanstvenoga pisanja i publiciranja te primjenu učinkovitih strategija pretraživanja znanstvene i stručne literature. Najniže rangirane kompetencije, odnosno kompetencije koje ispitanici smatraju najmanje važnima, odnose se na posjedovanje temeljnih znanja iz područja intelektualnoga vlasništva, uključivanje u javne rasprave od općega društvenog značenja iz stručne perspektive, upravljanje financijskim resursima (odjela/ odsjeka/ katedre), suradnju s civilnim sektorom te prilagodbu procesa poučavanja za studente s posebnim potrebama. Posebnu zabrinutost autori izražavaju glede posljednje kompetencijske čestice, koja se tiče pitanja studenata s posebnim potrebama, što otvara pitanje senzibiliteta i osviještenosti sveučilišnih nastavnika za ovu specifičnu studentsku populaciju. Slični rezultati uočeni su i u ovladanosti pojedinim kompetencijama. Rezultati pokazuju da ispitanici najbolje ovladanim procjenjuju kompetencije koje se odnose na opću informatičku pismenost, usmenu i pisanu komunikaciju na materinskom jeziku i najmanje jednom svjetskom jeziku, poznavanje temeljnih načela znanstvenoga pisanja i publiciranja te stalno stručno usavršavanje i planiranje osobnog razvoja

u temeljnim akademskim djelatnostima. S druge strane, procjene najmanje ovladanosti odnose se na kompetencije posjedovanja temeljnih znanja iz područja intelektualnoga vlasništva, poticanja studenata na uključivanje u volonterske programe i programe koji pridonose razvoju zajednice, suradnju s civilnim sektorom, upravljanje financijskim resursima institucije/ odjela/ odsjeka/ katedre te sudjelovanje u volonterskim i filantropskim programima i aktivnostima u zajednici. Na temelju ovako rangiranih kompetencija uočava se najbolja ovladanost općim akademskim kompetencijama, a najmanja ovladanost kompetencijama doprinosa društvu i zajednici. Autori ističu da ovakvi rezultati nisu sasvim iznenađujući, s obzirom na to da je u nacionalnom znanstvenoistraživačkom okruženju koncept treće misije sveučilišta relativno nov i neistražen.

Sljedeći korak u obradbi podataka jest faktorska analiza, kojoj je cilj utvrđivanje podudarnosti prethodno definiranih skupina kompetencija i rezultata faktorske analize. Na temelju dobivenih faktora izrađeno je pet novih kompetencijskih varijabli nastalih kao linearni kompozit varijabli koje su dio pojedinih faktora, a odnose se na: 1) nastavničke kompetencije; 2) kompetencije znanstvenoga menadžmenta; 3) kompetencije doprinosa društvu i zajednici; 4) savjetodavno-inovacijske kompetencije i 5) znanstveno-razvojne kompetencije. Na ovako grupiranim kompetencijskim varijablama provedeni su testovi statističke značajnosti kako bi se utvrdilo postoje li razlike u procjeni važnosti i ovladanosti kompetencijama na temelju definiranih nezavisnih varijabli. Dobiveni podaci upućuju na nekoliko indikativnih nalaza koje autori ističu. Primjerice, ispitanici iz društvenih i humanističkih znanosti te umjetničkoga područja procjenjuju pojedine kompetencije statistički značajno višima u odnosu na ispitanike iz drugih znanstvenih područja, a

to se posebice odnosi na nastavničke kompetencije. Zatim, znanstveno-nastavno zvanje, a u skladu s tim i dob ispitanika, upućuju na statistički značajne razlike između starijih (znanstveno-nastavna zvanja) i mlađih (suradnička zvanja) ispitanika, pri čemu mlađi nastavnici većinu kompetencijskih varijabli procjenjuju manje važnima. Zanimljivo je istaknuti da se nezavisna varijabla ustrojbenog oblika sveučilišta s kojeg dolaze ispitanici nije pokazala statistički značajnom varijablom u procjeni važnosti i ovladanosti kompetencijama.

Nakon pomne analize pristupa i modela kompetencijskoga profiliranja te analize rezultata empirijskog istraživanja autori predlažu novi kompetencijski profil akademske profesije, koji predstavlja ključni dio ove knjige i razrađen je u devetom poglavlju. U izradbi kompetencijskoga profila akademske profesije autori teorijsko ishodište prijedloga kompetencijskoga profila pronalaze u holističkom shvaćanju pojma kompetencija te se odlučuju koristiti grupno nehijerarhijskim pristupom koji se temelji na modelu višestrukih kompetencija. Drugim riječima, predloženi kompetencijski profil zamišljen je kao okvir potrebnih kompetencija akademske profesije, ali je istodobno fleksibilan i otvoren za promjene i prilagodbe raznim (individualnim i institucijskim) kontekstima. Predloženi kompetencijski profil akademske profesije sastoji se od šest tematskih skupina koje su u knjizi grafički prikazane kao: 1) nastavničke kompetencije; 2) kompetencije znanstvenoga menadžmenta; 3) kompetencije doprinosa društvu i zajednici; 4) znanstveno-razvojne kompetencije; 5) savjetodavno-inovacijske kompetencije i 6) opće (akadem-

ske) kompetencije. Istaknute su i dobroti kompetencijskoga profiliranja, kao što su definiranje kriterija zapošljavanja, organizacija obrazovanja zaposlenika, vrednovanje kompetencijski mjerljivih dostignuća, planiranje budućeg razvoja karijere i planiranje smjera razvoja organizacije i same profesije.

U zaključnom, desetom, poglavlju sažeti su najvažniji istraživački nalazi te su predložene smjernice za buduća istraživanja. Istaknuta je potreba za novim istraživanjima o integraciji civilne misije sveučilišta, specifičnostima skupine mladih istraživača, integracijske politike, misije i vizije sveučilišta, zatim istraživanje socijalne dimenzije u obrazovanju u kontekstu uočenih izazova vezanih za studente s posebnim potrebama te istraživanje razine podrške tvoraca obrazovne politike za uvođenje kompetencijskoga pristupa i profila u nacionalnu obrazovnu politiku.

Knjiga *Kompetencije akademske profesije* jedinstven je i sveobuhvatan prikaz teme koja je velik istraživački izazov, što dokazuje i činjenica da je do sada u nacionalnom okruženju samo partikularno istraživana. Ova knjiga pridonosi razumijevanju kompetencija akademske profesije iz teorijskog i praktičnog aspekta, a samim time i prepoznatljivosti akademske profesije. Rezultati istraživanja prikazani u ovoj monografiji pružaju uvid u specifičnosti akademske zajednice u nacionalnom okruženju, a uz to su i izvor novih istraživačkih pitanja i tema koje tek valja istražiti. Akademske djelatnicima koji se nalaze na početku akademske karijere ova knjiga može poslužiti kao orijentir u procesu stjecanja očekivanih kompetencija akademske profesije, dok starijim i iskusnijim članovima akademske zajednice može pomoći u procesu vođenja i usmjerenja akademskoga podmlatka na njihovu akademskom putu. Osim članovima akademske zajednice knjiga može poslužiti kao koristan alat kreatorima obrazovnih politika u procesu usmjerenja visokog obrazovanja u nacionalnom okruženju.

Ivana Miočić